

ЦЕНТР
ГРОМАДСЬКОГО
ЗДОРОВ'Я

Презентація результатів дослідження «Обізнаність лікарів щодо куріння, як фактору ризиків НІЗ та поширеність консультування по відмові від куріння серед пацієнтів»

**Юлія Арабська, фахівець з наукових досліджень,
ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України»**

---

30 березня 2023 року

У грудні 2022 року ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України» в рамках проекту «Посилення антитютюнових заходів в Україні» за кошти гранту Міжнародного Союзу боротьби з туберкульозом та хворобами легень (The Union) і фінансування Bloomberg Philanthropies провів опитування медичних працівників

- **Цільова група:** лікарі зі спеціалізацією «Лікар загальної практики — сімейної медицини»
- **Метод дослідження:** глибинні інтерв'ю
- **Географія дослідження:** 3 області (Вінницька, Тернопільська, Чернівецька)
- **Кількість опитаних:** 45 лікарів з 45-ти ЦПМСД

Кількість ЦПМСД в областях за типами НП / Реалізована вибіркова сукупність ЦПМСД за типами НП

Область	Обласний центр	Місто з нас. більше ніж 100 тис.	Місто з нас. від 50 до 100 тис.	Місто з нас. від 20 до 50 тис.	Місто з нас. менше ніж 20 тис.	Смт	Село	Всього
Вінницька	6 / 3	0 / 0	0 / 0	6 / 3	12 / 5	20 / 8	11 / 5	55 / 24
Тернопільська	1 / 1	0 / 0	0 / 0	2 / 1	11 / 5	7 / 3	6 / 3	27 / 13
Чернівецька	2 / 1	0 / 0	0 / 0	0 / 0	7 / 3	6 / 3	2 / 1	17 / 8
Загалом	9 / 5	0 / 0	0 / 0	8 / 4	30 / 13	33 / 14	19 / 9	99 / 45

Методологія

Мета дослідження: дослідити обізнаність лікарів про куріння як фактор ризику НІЗ та проаналізувати як часто лікар проводить консультування щодо відмови від куріння серед своїх пацієнтів.

Завдання дослідження:

1

З'ясувати, чи визнає лікар куріння фактором ризику НІЗ (зокрема, особисте ставлення лікаря до куріння)

2

Виявити поширеність консультування пацієнтів лікарем щодо відмови від куріння

3

Дослідити сприйняття пацієнтами консультування з досвіду лікаря (дослідити позитивні та негативні кейси відмови та фактори впливу)

4

Визначити критерії надання консультативної допомоги (у яких випадках лікар консультує, а в яких ні)

Критерії включення:

- Належність до цільової групи
- Вік від 18 років і старші
- Стаж роботи не менше ніж 4 роки у відібраному ЗОЗ
- Усна згода на участь у глибинних інтерв'ю

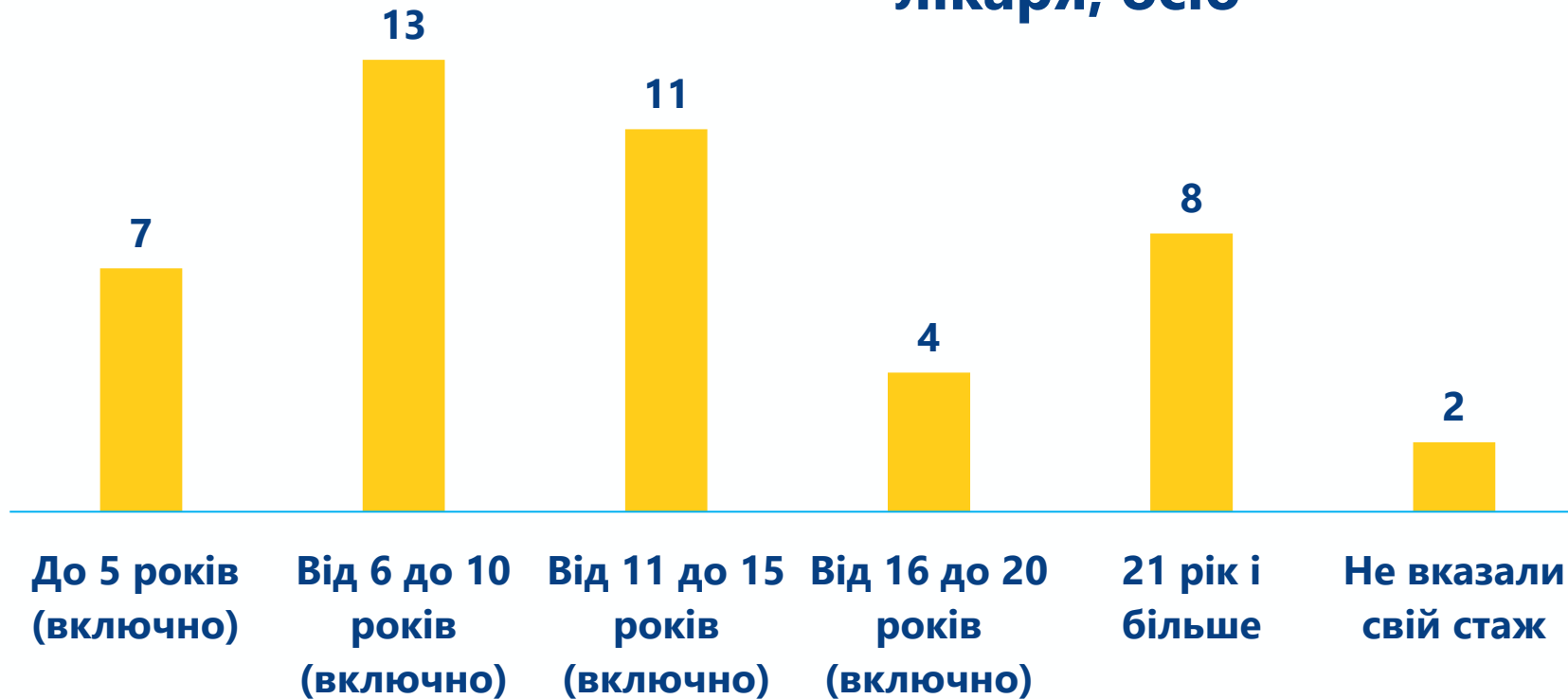
ЦЕНТР
ГРОМАДСЬКОГО
ЗДОРОВ'Я

Основні результати дослідження

Соціально-демографічний портрет

Загальний стаж на посаді сімейного лікаря, осіб

Середній стаж –
14 років

Min – 2 роки
Max – 40 років

Соціально-демографічний портрет

Розподіл за статтю, осіб

Нинішній досвід куріння, осіб

9 осіб мають досвід куріння коли-небудь

Проблеми, з якими стикаються опитані лікарі у своїй діяльності

Проблеми технічного забезпечення

Самолікування пацієнтів

Продаж аптеками антибіотиків пацієнтам без рецепту

Особистий запит пацієнтів на вживання антибіотиків

Відмови батьків від щеплення своїх дітей

Складнощі у комунікації з пацієнтами, які виїхали за кордон

Зневажливе ставлення пацієнтів до лікарів

Несправедлива заробітна плата лікарів

Загострення різних «сезонних» захворювань

Особисте ставлення лікарів до куріння

84% (38 осіб) НЕГАТИВНО ставляться як до куріння в цілому, так і до людей, які вживають тютюнові та нікотинові вироби

Серед головних факторів такого ставлення:

- **Нерозуміння курцями шкідливого впливу куріння на їхнє здоров'я**
- **Вплив куріння на економічну складову добробуту людини, яка курить**
- **Шкідливий вплив вторинного тютюнового диму на людей, які проживають з курцями**

Особисте ставлення лікарів до куріння

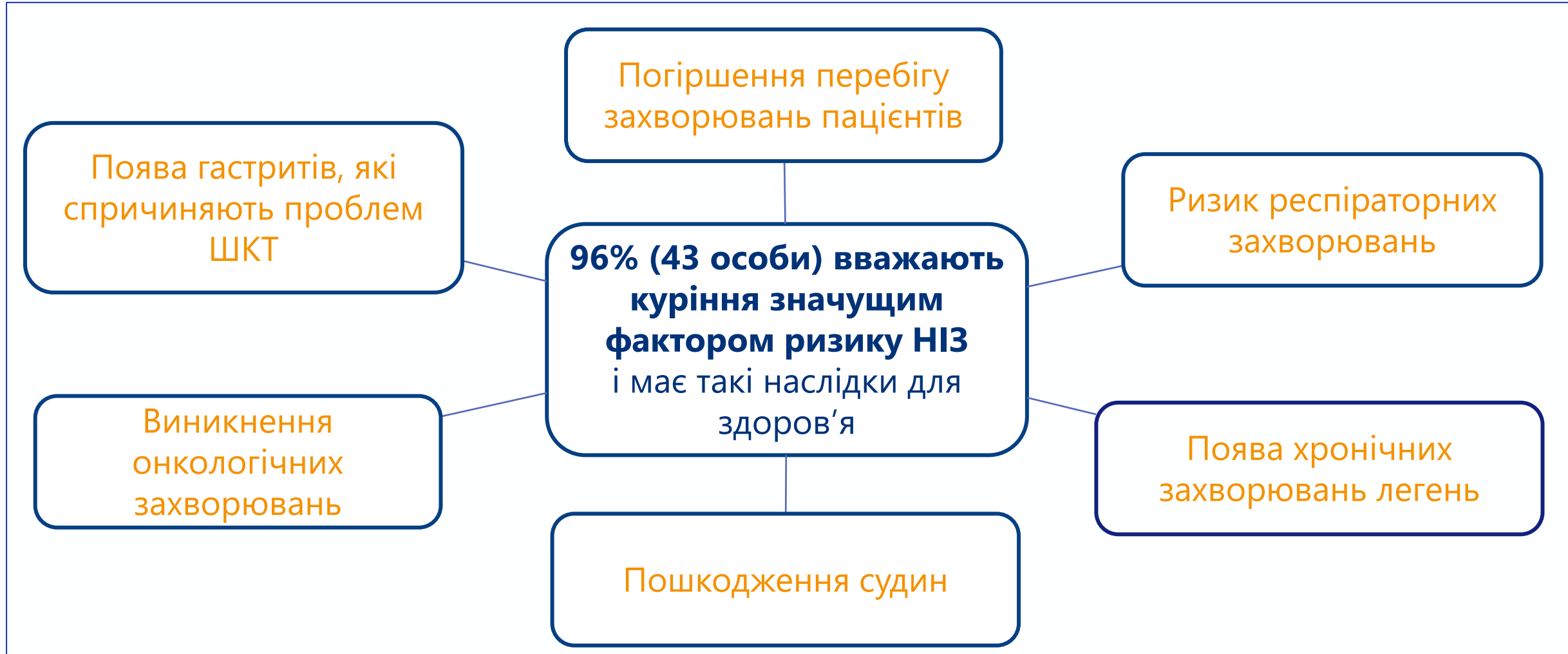
16% (7 осіб) мають неосудне або нейтральне ставлення як до куріння в цілому, так і до людей, які вживають тютюнові та нікотинові вироби

Серед головних факторів такого ставлення:

- вважають, що не мають права порушувати і впливати на свободу вибору іншої людини
- кожна людина сама вирішує для себе особисто - *«важливе бажання і ініціатива самої людини»*
- можуть проявляти *«...свою наполегливість, коли мова іде про пасивне паління... а так, я можу дати пораду, пояснити, але поважаю їхній вибір»*
- можуть вдаватися до поступових рекомендацій зменшити частоту куріння

Куріння як фактор ризику неінфекційних захворювань

Ознаки, за якими лікар визначає, що пацієнт курить

100% опитаних лікарів можуть визначити курить пацієнт чи ні, не запитуючи його

Ознаки, за якими можна ідентифікувати пацієнта, який курить:

- запах тютюну
- важке дихання
- шкіра пальців, якими курці тримають сигарети, є жовтішою та грубішою, ніж інші пальці
- осиплий голос і кашель
- жовті зуби та нігті
- в'яла шкіра, що має блідий колір і можливі синці під очима
- бронхолегеневий малюнок на рентгенівському знімку
- нервозний стан, тремор рук

Спеціальні позначки у медичній документації щодо куріння пацієнта

71% (32 особи) роблять в електронній формі медичної документації (амбулаторній карті, історії хвороби тощо) спеціальну позначку щодо куріння пацієнта.

Серед них 66% (21 особа) роблять це завжди.

Близько третини роблять ці позначки лише інколи або за особливих умов (в залежності від):

статі пацієнта

віку пацієнта

наявних проблем зі
здоров'ям або
окремих хвороб

зловживання
пацієнта
курінням

МОЖЛИВОСТІ
зробити такі
позначки

Спеціальні позначки у медичній документації щодо куріння пацієнта

Третина опитаних відповіли, що наявність позначки у медичній документації про куріння пацієнта ніяк не враховується у його подальшому лікуванні.

Лікарі, які використовують наявні дані про куріння, роблять це для:

зміни
тактики
лікування

підбору
спеціальних
препаратів
лікування

проведення
консультацій з
пацієнтом щодо
шкоди куріння

фіксування змін у
курінні пацієнта

Частота консультації пацієнтів щодо відмови від куріння

43 з 45-ти опитаних лікарів КОНСУЛЬТУЮТЬ пацієнтів щодо відмови від куріння.

Причини, з яких НЕ консультують:

- ➔ **брак часу**
- ➔ **відсутність запиту на консультації з боку самих пацієнтів**

Більшість респондентів повідомили, що вони консультують пацієнтів щодо відмови від куріння щодня або кілька разів на тиждень

Частота консультації пацієнтів щодо відмови від куріння

Частота консультації залежить від критеріїв, за якими лікарі визначають потребу в ній:

- ➔ наявність певних захворювань
- ➔ певні симптоми
- ➔ вік, стаж куріння
- ➔ вагітність жінки

Пацієнти, які з власної ініціативи прийшли за консультацією

Само звернення пацієнтів – поодинокі випадки (у половини опитаних такий досвід взагалі відсутній)

Найпоширеніші причини само звернення:

- наявність певних захворювань або підозри на них
- наявність онкологічного захворювання легень або інших у когось з членів сім'ї пацієнта
- різке погіршення стану здоров'я
- розуміння пацієнтом відмінності перебігу захворювань у курців та не курців
- вплив соціальних факторів
- фінансові проблеми (через велику ціну на сигарети)

Процес консультації щодо відмови пацієнтів від куріння

Більшість опитаних зазначили, що консультація проводиться у вигляді бесіди (у форматі «питання – відповідь») з використанням різних прикладів, аргументів, даних статистики, які могли б вплинути на курця:

- ➔ Негативні наслідки куріння на стан здоров'я людини
- ➔ Тривалість і вартість лікування від можливих захворювань, які спричинені курінням
- ➔ Покращення здоров'я після відмови від куріння
- ➔ Інформація щодо впливу куріння на тривалість життя й статистичні дані
- ➔ Негативні наслідки для близьких і рідних курця

Процес консультації щодо відмови пацієнтів від куріння

- **89% (40 осіб) акцентують увагу пацієнта під час консультації, що куріння є фактором НІЗ через дієвість такого способу (наявна наявність і зрозумілість для пацієнта)**
- **Лікарі, які не акцентують увагу на тому, що куріння є фактором НІЗ – не думали про це та неінфекційні захворювання у контексті куріння**

Реакція пацієнтів на консультацію щодо відмови їх від куріння

У цілому реакція пацієнтів на консультацію щодо відмови їх від куріння є позитивною.

Опитані лікарі виокремлюють такі реакції пацієнтів на консультацію щодо відмови їх від куріння:

- погоджуються та слідуєть вказівкам
- погоджуються у кабінеті, але надалі продовжують курити
- відмовляються через те, що не вірять у сказане лікарем
- відмовляються через байдужість до сказаного лікарем

Реакція пацієнтів на консультацію щодо відмови їх від куріння

Серед негативних реакцій опитані лікарі виокремлюють такі:

- вибудовування кордонів і відмова слухати лікаря
- переведення теми в гумор – сміються та жартують з цього
- прояви агресії

Вплив консультації на пацієнтів

Більшість респондентів зазначили, що у їхній практиці були пацієнти, які після консультації перестали курити.

Більшість лікарів зазначили, що пацієнти, які відмовлялися від куріння, часто повертаються до нього через певний час

Деякі лікарі вважають, що у підлітків випадки повернення до куріння трапляються рідше, ніж у дорослих людей.

Зазначено, що чоловіки частіше повертаються до куріння, ніж жінки.

Поширення практики самолікування спричиняє зменшення частоти консультацій щодо відмови від куріння

Абсолютна більшість опитаних лікарів повідомила, що практикують консультації щодо відмови пацієнтів від куріння; водночас ефективність таких консультацій оцінюється лікарями як доволі низька

За даними опитування, консультаціями охоплюються не всі пацієнти, які курять. Можна припустити, що консультації частіше отримують пацієнти, яких можна охарактеризувати як «heavy smokers» (затятих курців), і менше потрапляють «light smokers» (ті, які курять час від часу)

Деякі лікарі вважають, що людина особисто має нести персональну відповідальність за стан свого здоров'я і якість життя, тому консультації та вмовляння є зайвими й недоречними

Деякі лікарі з великим стажем роботи зазначили, що відчувають втому від тривалих і неефективних умовлянь пацієнтів припинити курити, не бачать сенсу у консультаціях щодо відмови від куріння

Опитані лікарі відчувають брак інформації про альтернативні способи вживання тютюну (вейпи, електронні сигарети тощо). Відсутність такої інформації позбавляє лікарів можливих аргументів у консультаціях щодо відмови від куріння

Лікарі не мають чіткого сценарію консультації пацієнтів щодо шкоди куріння. Часто вони діють «за інерцією», без наявного плану.

Поширювати консультації щодо шкідливості куріння на всіх пацієнтів, незважаючи на те, курять вони чи ні.

Слід забезпечити поширення інформації про шкідливий вплив куріння на здоров'я курців та їх оточення, що у перспективі сприятиме зміні знань, ставлень і поведінки населення щодо куріння.

Інформацію щодо куріння слід отримувати від усіх пацієнтів, незалежно від віку та статі, оскільки пацієнт може мати невеликий стаж куріння та/або бути споживачем електронних сигарет і пристроїв для споживання тютюнових виробів без їх згоряння, при цьому факт куріння за зовнішніми ознаками та запахом визначити дуже складно.

Слід передбачити можливість додавання позначки щодо куріння пацієнта до МІС або оптимізувати їх використання.

Підготувати рекомендації для лікарів щодо важливості врахування позначок про куріння у подальшому лікуванні пацієнтів.

Організувати курси або сформулювати рекомендації для лікарів щодо впливу на здоров'я новітніх пристроїв для куріння, які представлені у вигляді електронних сигарет і систем для нагрівання тютюну.

Провести курси або підготувати рекомендації для лікарів щодо ефективної комунікації з пацієнтами про шкоду куріння. Важливо навчити лікарів використовувати науково доведену інформацію, позитивні повідомлення та підказки, які допоможуть пацієнту у припиненні куріння.

Під час консультування щодо відмови від куріння доцільно акцентувати увагу пацієнтів на негативних наслідках від куріння не лише для самих курців, але й для їх оточення. Право на бездимне середовище кожного громадянина гарантовано законодавством України.

Для зменшення кількості людей, які відмовилися від куріння, але з часом знову почали курити, ефективним може бути призначення повторних консультацій для підтримки пацієнта в процесі відмови від куріння та допомога у самому процесі відмови.

ЦЕНТР
ГРОМАДСЬКОГО
ЗДОРОВ'Я

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

ЦЕНТР
ГРОМАДСЬКОГО
ЗДОРОВ'Я

Питання, коментарі, уточнення?